

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

АХБОРОТ ТИЗИМЛАРИ ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

*Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги томонидан олий ўқув юртлари талабалари
учун дарслик сифатида тавсия этилган*

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2000

Муаллифлар жамоаси:

**С. С. Фуломов, Р. Х. Алимов, Х. С. Лутфуллаев,
А. Т. Шермухамедов, Г. Г. Назарова, Қ. А. Алимов,
Б. Ю. Ходиев, Б. А. Бегалов, Ш. Х. Хошимходжаев,
А. С. Кучаров, Д. Расулев.**

Академик С. С. ФУЛОМОВнинг умумий таҳрири остида

Тақризчилар:

Академик В. Қ. ҚОБУЛОВ,

иқтисод фанлари номзоди, доцент О. Т. КЕНЖАБОВЕВ, Тошкент
молия институтининг «Информацион технологиялар ва
моделлаштириш» кафедраси мудири.

Ахборот тизимлари ва технологиялари: Олий ўқув
юртлари талабалари учун дарслик//Муаллифлар
жамоаси: С.С.Фуломов, Р.Х.Алимов, Х.С.Лутфуллаев
ва бошқ./; С.С.Фуломовнинг умумий таҳрири остида.—
Т.: «Шарқ», 2000. —592б.

Сарлавҳада: ЎЗР Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги. Тошкент
Давлат иқтисодиёт университети.

І. Фуломов С.С. ва бошқ.

Мазкур дарсликда замонавий автоматлаштирилган ахборот ти-
зимлари ва технологияларининг иқтисодиётда тутган ўрни ҳамда
қўлланилиши кенг қўламда кўриб чиқилган. Шу жумладан, иқтисо-
дий кибернетиканинг бошқарувда тутган ўрни, иқтисодиётдаги ах-
борот жараёнлари, автоматлаштирилган ахборот тизимларининг иш-
лаб чиқилиши, қўлланилиши ва уларнинг ахборот ҳамда технологик
жиҳатдан таъминланиши, автоматлаштирилган ахборот тизимлари
ва технологияларининг статистика, бухгалтерия ҳисоби, банк ва
маркетинг фаолиятларида кенг амалий ёндашган ҳолда қўлланили-
ши масалалари илмий асосда батафсил ёритиб берилган.

Иқтисодий информатика фанини ўрганаётган талабалар, ўқитув-
чилар ва компютер технологияларидан фойдаланаётганлар учун
мўлжалланган.

Nizomiy nashriyati TDPU
KUTUBXONASI

ББК 65.39я73

У-5675/3

© «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти, 2000

*Тошкент Давлат иқтисодиёт
университетининг 70 йиллигига
бағишланади.*

М У Н Д А Р И Ж А

Кириш	8
-----------------	---

I бўлим. Иқтисодиётни бошқаришда ахборотлар технологиялари

1-6 о б. Иқтисодий кибернетиканинг бошқарувда тутган ўрни

1.1-§. Бошқарув — кибернетик ва иқтисодий категория сифатида .	14
1.2-§. Иқтисодий тизим — иқтисодий кибернетиканинг объекти сифатида.	26
1.3-§. Бошқарувнинг мақсадлари, шакллари ва вазифалари.	40
1.4-§. Иқтисодиётни бошқаришда информатика саноати.	60

2-6 о б. Иқтисодиётдаги ахборотлар жараёнлари

2.1-§. Ахборот ресурслари — иқтисодий фаолиятни автомат- лаштиришнинг асоси	88
2.2-§. Автоматлаштирилган ахборот технологиялари: таснифи ва ривожланиш истиқболлари.	100
2.3-§. Ахборот технологияларини халқ хўжалиги соҳаларида қўл- лаш	116

3-6 о б. Автоматлаштирилган ахборот тизимларининг умумий тушунчалари

3.1-§. Автоматлаштирилган ахборот тизимлари: таснифи ва ри- вожланиш истиқболлари	137
3.2-§. Автоматлаштирилган иш жойи — фойдаланувчининг иш фаолиятини автоматлаштириш воситаси.	150

4-6 о б. Иқтисодий ахборот тизимлари ва технологияларини ишлаб чиқиш асослари

4.1-§. Автоматлаштирилган ахборот тизимлари ва технология- ларининг таркибий ҳамда вазифавий жиҳатдан ташкил қилиниши.	166
--	-----

4.2-§. Автоматлаштирилган ахборот тизимларини лойиҳалаштириш: унинг босқичлари ва хусусиятлари.	172
4.3-§. Автоматлаштирилаётган масаланинг қўйилиши технологияси	199

5-б о б. Иқтисодий ахборот тизимининг ахборот таъминоти

5.1-§. Ахборот таъминотининг таркиби ва мазмуни.	210
5.2-§. Классификаторлар, кодлаштириш ва уларни қўллаш технологияси.	226
5.3-§. Маълумотлар базалари ва банклари.	244

6-б о б. Иқтисодий ахборот тизимининг технологик таъминоти

6.1-§. Технологик таъминот тушунчаси, мақсади ва вазифалари. . .	264
6.2-§. Ахборотларни қайта ишлашнинг диалогли ва тармоқли усуллари.	274
6.3-§. Амалий дастурлар пакети.	292
6.4-§. Матнли ахборотларни қайта ишлаш технологиялари.	309
6.5-§. Маълумотлар базасини бошқариш тизимлари.	313
6.6-§. Билимлар базаси.	332
6.7-§. Эксперт тизимлар.	336
6.8-§. Маълумотларни ишлаб чиқиш ва қайта ишлашда тақсимланган ва интеграцияланган технологияларни қўллаш. . . .	369
6.9-§. Ахборотларни график усулда қайта ишлаш технологиялари.	384

II б ў л и м. Иқтисодиётда автоматлаштирилган ахборот тизимлари ва технологиялари

7-б о б. Статистиканинг автоматлаштирилган ахборот тизимлари ва технологиялари

7.1-§. Иқтисодиётни бошқариш тизимида давлат статистикасининг вазифалари, уларнинг хизматлари ва ташкил қилиниши.	420
7.2-§. Ахборот хизматини кўрсатиш вазифаларини ечишни ташкил қилиш.	430
7.3-§. Иқтисодий таҳлил вазифаларини ечишни ташкил қилиш. . .	436

8-б о б. Бухгалтерия ҳисобида автоматлаштирилган ахборот тизимлари ва технологиялари

8.1-§. Бухгалтерия ҳисоби ахборот тизимларининг умумий таърифи.	445
8.2-§. Бухгалтерия ҳисобида автоматлаштирилган ахборотлар технологиялари.	456
8.3-§. Йирик корхоналар ҳисоби масалаларини компьютерда қайта ишлаш технологиялари.	462
8.4-§. Кичик ва ўрта бизнес корхоналарида бухгалтерия ҳисобини автоматлаштириш тизимлари	469

9-б о б. Банк фаолиятида автоматлаштирилган ахборот тизимлари ва технологиялари

9.1-§. Банк автоматлаштирилган ахборот тизимларини ишлаб чиқиш муаммолари ва хусусиятлари.	491
9.2-§. Банк автоматлаштирилган ахборот тизимларининг ахборот, техник ва дастурий таъминотини ташкил этиш асослари.	504
9.3-§. Банк тизимининг модуллари ва улар орасидаги ҳисобкитобни автоматлаштириш.	517
9.4-§. Банк автоматлаштирилган ахборот тизимларида ахборотни ҳимоялаш воситаларининг асосий турлари.	525

10-б о б. Маркетинг фаолиятида автоматлаштирилган ахборот тизимлари ва технологиялари

10.1-§. Маркетинг фаолиятининг ахборот ва коммуникацион таъминланиши.	537
10.2-§. Ахборот маҳсулотлари ва хизматлари маркетингида компьютер технологияларини қўллаш.	556
10.3-§. Ахборот — тижорат фаолиятининг предмети сифатида.	566
10.4-§. Ахборотларни тижоратли тарқатиш саноати ва технологиялари	571
Хулоса	585
Фойдаланилган адабиётлар	588